

діаспори) : Літ.-наук. зб. : Вип. 7. Київ, 2010. 129-141 с.

<https://prosvita-ks.co.ua/paraskevych-p-pavlo-tychyna-pryzhyttyevi-y-posmertni-ocinky-dyskusiyi-rozdumy-pro-poeta>

5. Словник літературних термінів.

<https://ukrlit.net/info/dict/aanmh.html>

6. Слоновьовська О. Українська література (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ, 2019. 256 с.

7. Гарнавський О. Т.С.Еліот і Павло Тичина : *Всесвіт*. 1995. № 6. С. 130–138.

8. Тичина П. Замість сонетів і октав. Київ, 1920. 31 с.

https://chtyvo.org.ua/authors/Tychyna/Zamists_sonetiv_i_oktav_zb/

Ількова Світлана – студентка 3 курсу Факультету філології й журналістики ім. Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: поезія початку ХХ століття.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент Поляруш Н.С.

Уляна Скрипник

ЗВУКОВА ОБРАЗНІСТЬ ПОЕЗІЇ ПАВЛА ТИЧИНИ

Постановка та актуальність теми дослідження. У 20-х роках ХХ століття однією з найяскравіших постатей літературного процесу став парадоксальний, унікальний Павло Тичина. Відтоді його поетична спадщина цікавить як об'єкт філологічних студій таких знаних дослідників, як Г. Баран [1], Т. Беценко [2], О. Мошка [5] та ін. Чи не основною проблемою стала стильова домінанта ранньої поезії поета, у якій вирізняється не просто екзотична образність, а її фонетична організація, унікальний звукопис,

що не був досліджений ґрунтовно, це й спонукає нас до обсервації. **Стан дослідження проблеми.** Лірика Павла Тичини в сенсі її звукоутворення (ліричного звукопису) зацікавила багатьох літературознавців, огляди яких збагатили бачення тичининської ойкумени, однак проблема унікальності досягнення кларнетичного ліризму за допомогою звукових експериментів у художній мові знакових творів Павла Тичини не висвітлена, що і є **метою** нашої розвідки. Серед **завдань** статті – дослідити звукові образи поезії Павла Тичини, ілюструвати, які саме звукотвори позиціонують Тичинину творчість як оригінальну, екзотичну, унікальну, так би мовити, кларнетичну. **Об'єктом** дослідження є поезія збірок, належних до першого періоду творчості мистця. **Предмет дослідження** – звукові форми образів ранньої поезії Павла Тичини.

Павло Тичина як поет-модерніст, творець неповторного сонячного кларнетизму, філософ із діткливим розумінням людської природи в небезпечному, насиченому війнами, столітті, публіцист і перекладач, громадський діяч, музикант і художник – постать авангардна не для одного століття. Він, син селянина з Чернігівщини, маючи незвичайне обдарування, що називається народним генієм, став медіумом своєї доби, поєднавши кордоцентризм, філософію серця, музику, живопис і слово в єдине довершене мистецьке ціле, що засвідчують ліричні збірки «Сонячні кларнети» (1918), «Замість сонетів і октав» (1920), «Плуг» (1920), «В космічному оркестрі» (1921), належні, переважно, до першого періоду творчості, так званого першого цвітіння.

Виклад основного матеріалу. Творчість сонячного кларнетиста Павла Тичини тісно пов'язана з українським народним мистецтвом, із літературним процесом зламу століть, а також із європейським літературним процесом, до того ж, Павло Тичина орієнтувався й на паралельне явище в російській літературі – так званий срібний вік, він

діалогізував із ним. У поетичній мові діткливого модерніста вибагливо й тонко, як можна зробити лише в музиці, поєдналися традиційні (класичні – античні та ренесансні) та фольклорні (українські) образи й символи; саме зі змішування зорових, слухових, дотикових форм образності під впливом фантазування пов'язано новаторство й експериментаторство письменника. Павло Тичина ретельно працював із формою та зі словесним (понятійним) матеріалом для віршів. Мову ліричної поезії Павла Тичини, на наше переконання, неможливо розглядати без понять із царини музики, себто без «piano», «forte», «andante» (згадаємо тут, до слова, музичний цикл «Сім струн» піаністки Лесі Українки); письменника не можна розглядати поза межами феномену мови української поезії першої половини ХХ ст. [1, с. 23], водночас – вона абсолютно окремішня, передова, адже не багато мистців того часу поєднували в собі ростучі таланти з різних видів мистецтв і філософську практику.

Володіння своєрідною майстерністю звукопису свідчить про набуті вміння з імпровізації, сольфеджіо, ансамблевої гри, диригентства, акомпанементу, що супроводжувалися знаннями з історії літератури, розумінням вербальної діяльності як тонкої матерії, паралельної музиці. Павло Тичина володів унікальним чуттям мовообразних (мовобарвних) форм, що доводять нам такі його твори, як «Арфами, арфами...», «О, панно Інно...», «Хор лісових дзвіночків» та ін. Звукописання – це одна з домінант мовотворчої особистості, письменника як художника слова, фактор поетичного лінгвостилію, аргумент для усвідомлення складної, а не простої (як на перший погляд), мовомисленневої діяльності [2, с. 57]. Найчастіше в любовних поезіях Павло Тичина використовує асонанси та алітерації. Ось приклад спроби асонансного осягнення почуття: «*О, панно Інно, панно Інно!..*» [9, с. 54]; «*До волі, бідні, босі й голі!..*» [9, с. 75]. Алітерації – найчастіше не агресивні за своїм звучанням: «*Ви знаєте, як липа*

шелестить...» [9, с. 48]; «*Пішли Загрузли. Роззубились. / В погромах захлинулись. Упились..*» [9, с. 81]. Звукові варіації, повтори дають можливість логічно й музично поєднати слова у творі, витворити певний загальний ритм, а також ритм рядка, внутрішній ритм, а також образно систематизувати сенс, організувати думку, естетизувати оповідь, роздум і настрої. Багатогранна символіка сприяє розширенню звукових можливостей – емоційно тонувати вірші, змінюючи тональності (від мажору до мінору й навспак).

Помічаємо цікаві поєднання повторів голосних та приголосних (зокрема, йдеться про повторення двох лабіалізованих і двох шиплячих – у, о, с, п): «*Заснеш, / прозоромукою просниш, увесь істотою погаснеш / кудись туди, в провалля літ...*» [9, с. 84]. Ось іще одна ілюстрація з повторами – о, с: «*...Одбивсь в озерах настроїв сонця...*» [9, с. 59]. Повторювання звукосполук приголосних особливо цікаве, коли поряд простежується лабіалізація (констатуємо повтори таких сполук – іє, о, ві, пов, алина): «*Повніє даліна. І за повіткою / малина сивіє віями...*» [9, с. 85]. Павло Тичина врахував значення інтонаційних одиниць, конкретно-асоціативні та символічні; тому звукопис зберігає гармонію, він орієнтований на підкреслення особливого морально-етичного та почуттєвого змісту, а саме до цього спонукає музика. Отже, Павло Тичина надавав своїй поезії музичної функціональності.

Усе це поглиблює явищність поезії, поглиблює значення поезії як глобального цивілізаційного тексту, універсального в своїх потенціях культурного впливу на читача. Звукопис у поезіях Павла Тичини перебуває в центрі кожного художнього панно: «*О панно Інно, панно Інно! Я сам. Вікно, сніги... Сестру я Вашу так любив – Дитинно, злотоцінно...*» [9, с. 54]. У наведених рядках помічаємо взаємодію асонансів (частотне використання голосних (-і, -о), а також підсилювальної алітерації сонорного (-н) та вертикальної й горизонтальної епіфори (-

нно). Голосний звук (-о) є піднесеним, урочистим, оскільки найлегший для виспівувань, має характер величності й захоплення, при цьому поєднуючись із кольоратами (найчастіше – із білим). Піднесеним звуком для ілюстрації сакрального сенсу образу неба є початковий звук слова – (-н).

Вельми природними для поезії майстра є, так би мовити, звукові слова, на позначення музичності, звучання, усього того, що вловне слухом, так звані слухові або ж акустичні образи (найчастіше це – іменники, прикметники, дієслова, вони здобувають певну градацію в віршах.): *тиша, дзвін, гомін, стук, сміх, рев, шум; дзвінкий, голосний, самодзвонний*; (але саме дієслів найбільше) *ридати, кричати, гукати, говорити, шуміти, шепотіти, шелестіти, бриніти*. Розглянемо таку ілюстрацію, де відчувається асонанс (-и): «*Зимовий вечір. Тиша. Ми...*» [9, с. 54]; «*Гей, дзвін гуде — / І здалеку / Думки пряде — / Над нивами...*» [9, с. 67]; «*Над Києвом – золотий гомін...*» [9, с. 24]; «*Іще пташки в дзвінких піснях блакитний день купують...*» [9, с. 21]; «*Він замахнеться раз – / рев! свист! кружіння!*» [9, с. 77]; «*...і океани над океанами шумлять...*» [9, с. 49]; «*Ви знаєте, як липа шелестить / у місячні весняні ночі?...*» [9, с. 48]; «*І крики змішані були з риданнями оркестру...*» [9, с. 139].

Надибуємо в поезії цікаво переосмислені терміни з музичного мистецтва, що стають зоровими та слуховими ліричними образами: *такт, октава, хор, тон, оркестр, акорд, ритм, нота, музика, кларнет, арфа, скрипка, ритмічний, музичний* та інші. На їхній основі автор витворює неологізми: *дзвонні, повнозгучний, акордились, самодзвонними, ніжнотонними* (особливо згадаємо тут поезію «*Арфами, арфами...*»). Подібні експерименти з фонікою, із образним мисленням знаходимо в поезії наших сучасників, зокрема, у поезії Віктора Крупки [6, с. 188-189], Катерини Девдери [4, с. 35-36], Сергія Шкабари [5, с. 237-238], про що пише дослідниця І. Зелененька, виводячи

якість експериментальну через наукову парадигму Василя Стуса, де ідентифікується естетичний ідеал [7, с. 16], витворений в експериментальній образності.

Висновки. Отже, художнє мовлення Павла Тичини – звукотворне, музичне, живописне, динамічне та статичне в відображенні й переосмисленні реальності, насичене неповторними ритмами й образами на основі мистецьких знань і практик, відомих авторів, що в поєднанні становить унікальність дару майстра.

Література

1. Баран Г. Лексика збірки Павла Тичини «Соняшні кларнети» // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». Острог : Вид-во НаУОА, 2017. Вип. 68. С. 22–27.

2. Беценко Т. «Навколо – дзвонні звуки ...» (Звукоповтори в поезії Павла Тичини) // Культура слова. 2016. Вип. 84. С. 56–65.

3. Беценко Т. Художньо-виражальні прикмети фонічної організації поетичної мови П. Тичини // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія : збірник наукових праць. 2017. № 29, Т. 1. С. 4–7.

4. Зелененька І. Катерина Девдера // «Інверсія серця» – із покоління двотисячників : Хрестоматія зі сучасної молоді української літератури. / Упорядкування, вступна стаття, біографічні та літературно-критичні статті Ірини Зелененької. Вінниця : ТП «Едельвейс і К», 2016. С. 35–36.

5. Зелененька І. Сергій Шкабара // Подільські Божичі : посібник-хрестоматія із вивчення подільської поезії останньої третини ХХ–початку ХХІ ст. / Наукові статті, коментарі та укладання І. Зелененької. Вінниця : ТОВ «Твори», 2019. С. 237–238.

6. Зелененька І. Химерна муза поета Віктора Круппки у контексті сучасної філологічної поезії Поділля //

Святослав Караванський. Борець за волю, борець за мову. Матеріали науково-красознавчої конференції 8 грудня 2020 року. Житомир, 2020. С. 188–196.

7. Зелененька І. Художній ідеал у розумінні Миколи Євшана / Постать Миколи Євшана в контексті розвитку українського модернізму : Збірник наукових праць. Випуск 6. Ред. Колегія : Н. Поляруш, В. Ткаченко, І. Зелененька, В. Крупка. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. С. 16–22.

8. Мошка О. Музичність як основа стильового синтезу ранньої поезії Павла Тичини (на прикладі «Замість сонетів і октав») // Наукові записки. Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ, 2002. Т. 20 : Ч.1. С. 21–25.

9. Тичина П. Твори. Київ : Молодь, 1996. 287 с.

Скрипник Уляна – студентка 3 курсу факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сонячний кларнетизм як модерністський напрям у поезії ХХ століття.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, старший викладач Зелененька І. А.

Вікторія Реган

ХУДОЖНІЙ СВІТ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ВАРВАРИ ЧЕРЕДНИЧЕНКО

Серед тих митців, хто писав про дітей та юнацтво – Варвара Чередниченко – одна з найцікавіших письменниць міжвоєнного двадцятиліття, талановита педагогиня, перекладачка, публіцистка, організаторка просвітянського руху в Україні. Довгий час її творча спадщина замовчувалась, не перебувала в полі зору літературно-